

ПРАКРИТСКАТА АДМИНИСТРАЦИЯ В ТУМШУК

Дъглас А. Хич (Уайтхорс. Юкон, Канада)
доклад изнесен през януари 2003 г.
(превод от английски: Ж.Войников)
(Prakrit Administration at Tumshuq
Douglas A. Hitch)

Всички територии в басейна на река Тарим, с изключение на района на Турфан, някога са бил под контрола на Кушанската държава. Завладяването им най-вероятно е станало около 90 г., при управлението на великия кушански цар Канишка (Ж.В.: или предшественика му Вима Кадфис), а пряката кушанска власт там се е съхранила и през управлението на Хувишка, до около 125 г. Този относително кратък период на пряко кушанско управление е бил последван от по-дълъг период на непряко управление чрез местни васални царе. С първоначалното си завоюване Кушаните въвели пракритския език в администрацията. Използването му продължило в някои области, за период от няколко века. Най-известните доказателства за наличието на пракритска администрацията в Тарим са откритите документи написани с “кхароши” в Крорайни (Лулан) от 3 – 4 в. (KharInsc). Един документ, известен като (№ 661), показва забележимо по различен диалект и идва от района от Хотан на югозапад. От Куча и областта на североизток от нея има известни непубликувани пракритски документи на “кхароши”, някои от които съдържат и преводи на тохарски Б, на писмото “брахми”. Те очевидно са от седми век (Bernard 1970). В този момент разполагаме с доказателства за присъствието на пракритска административна система в Тумшук, и на северозапад в Маралбаши. Вече е ясно, че всичките четири ъгъла, така да се каже, на Таримския басейн, някога са били под управлението на Кушанската администрация.

Дешифрирани са и други езици в Таримския басейн, които са били използвани за превод на религиозни текстове. Това не е така в случая с Тумшукските документи, които почти изцяло са с административен характер. Открит е превод на будисткия текст “Кармавачна” (Karmavācana) от санскрит, публикуван от Emmerick (1985) и P.O Skjirvø (1987). В Хамбург, през 1986, К.Т.Шмид обяви и за намирането на тохарски Б превод на “Кармавачана” който на много места има съответствие дума по дума с тумшукски (1988). Публикуването му несъмнено ще се окаже много полезно.

В моята работа аз изследвам граждански документи на други култури в Таримския басейн. Тези общества са били оазисни земеделски общности, и до голяма степен будистки. Въпреки че са включени различни езици, се вижда че много от гражданските документи имат лексикални паралели с тумшукския език. Намерих много повече, отколкото очаквах, и тези открития, доведоха до моето разбиране за господството на Кушаните в Тарим. (Hitch 1988a).

Три административни термина са с пракритски произход, но това не означава че непременно имат собствено индийски произход. Те отдавна са известни:

[1.1] тумшукски *xśana-*, пракрит *kṣuna-*, хотански *kṣuna-*, тохарски Б *kṣune*, кушанобактрийски *χρῶνο* – години на управление, срок на управление.

[1.2] тумшукски *amaca-*, хотански *āmāca-*, тохарски Б *amāc*, тохарски А *āmās*, всички те произлизат от пракритското **amāca*, санскрит *amātya-* министър, приближен на владетеля.

[1.3] тумшукски *cazbā-*, пракрит (Крорайна) *cozboa-*, пракрит *cobuva-*, тохарски А *cospā* - сан, длъжностно лице, вид аристократична титла. (E. Pirart има една скорошна статия по този въпрос, които не съм бил в състояние да намеря).

Четвъртият термин *kaṇa-* удар, тояга, бе наскоро дешифриран от мен (Hitch 1988b) То се намира в наказателни клаузи в позиции, съответстващи на крорайнското *prahara* - пръчка, удар и хотанското *daula* – пръчка, удар. В тумшукски се произнася с “ṇ” и говори за индийски произход, аналогично в тумшукски *daṇḍa*, от санскрит *daṇḍa* – наказание. Въпреки че думата *kaṇa*, няма точна аналогия в гандхарски, показва убедителен пракритски произход:

[1.4] тумшукски *kaṇa-* удар, тояга, < пракрит **kaṇa* < **kaṇṇa* < **kaṇḍa* от санскрит *kāṇḍa* – тояга, стрела.

Три други думи, с пракритски връзка са идентифицирани тук за първи път: *bandi* или *bandina* – глоба, *śoda* – заплаща, и *anadu* – заповяда.

[2.1] тумшукски *bandi* или *bandina* – глоба, глоба и наказание, крорайнски *avimdama*, согдийски *βnd'm* – наказание.

Историческите или културните отношения между тези три близки аналога в посочените езици не е ясно. Стен Конов в своята пионерска работа върху тумшукския език предполага, че *bandi* е същото като хотанското *bendā* – върху, срещу (1935, 1947 SV). Х.У. Бейли изпуска думата, непреведена в издадената от него първата част на документа (1958:153). Тук става дума за клаузата за неустойка:

[2.2]: *ride theśa bārre roṅo patsasu,*

bandina (bandi na?) xšerā xšišta (Tq1.13)

“Аз трябва да дам *theśa* (?) Петдесет *bārre* (?) на царя, глобата за държавата е шестдесет”.

Може да посочим и смислов аналог с наказателна клауза в документ от Крорайна, където се използва думата *avimdhama* (*avimtama*, *avidama*) – глоба, компенсация.

[2.3] *avidhama paṭa 4 1, dhama prahara 20 = 20 10 (KharInscr 419).*

“Аз трябва да дам глоба от пет топа коприна и да получа 50 удара”.

“*Avimdhama*” само не може да бъде платена, но също така трябва да се получили в обезщетение:

[2.4] *avaś avimdhama giṃniṣyatu (KharInscr 665)*

“Вие със сигурност ще получите отплата.”

Согдийското *βnd'm* – наказание е сравнено с термина в крорайнските документи, от Бейли (1938.230). Според Гершевич (Gershevitch), думата е с “неясен произход”. (1954,1094). Тя възниква като:

[2.5] в манихейски согдийски *mrc βnd'm*, несториански согдийски *mrc bnt'm-*, *mrc bnd'm-* смъртно наказание и в будистки согдийски *βnt'm* - наказание (Henning 1936.79 sub 645).

[3.1] тумшукски *śoda*, тумшукски-пракрит **śodha*, санскрит *śodha*, крорайнски *śudha* – заплаща, отплаща. Крорайнската форма *śudha*, показва недвусмислен паралел със санскритската дума *śodha* – изплащане, погасяване на дългове”.

Въпреки че диалекта на Крорайна показва “u” изговор на санскритското “o”, тумшукската пракритска форма показва идентичност с изходната дума в санскрит. Думата в документ от Крорайна е пет пъти, последвана от *upagada* - обеща / съгласи се, например:

[3.2] *tatra trasa aṅanemciyana nasti danagrahana śudha upagada.* (KharInscr 326)
“Там хората на *Trasa Avana* не искат да погасяват (дълга) а са обещали.”

Тумшукското *śoda* се случва веднъж в контекст с думата *haṅgar* – да се съгласят, обещават: [3.3] *śodī we anādu, = haṅgre, tsu śa hare.* (Tq1.22-23)

“... за погасяване е заповядал. Съгласен съм, наистина аз ще спазя това”.

Формата *śodī* е в номинатив (имен.п.) или в генетиво-датив (род.-дат.п.) м.р.ед.ч., *we* от хотанското *va* – заповедна частица, *anādu* се обсъжда по-долу, *haṅgre* е ед. число на <**ham-gar*, в санскрит *saṅgara* – обещание, споразумение, *saṅgīrna* – обеща, съгласи се, *tsu* = хотанското *jsau, jso* – наистина, *śa* е неясна, но може да бъде вин.п. ед.число на демонстративно местоимение, вж. хотанското *ṣā* – имен.п., ед.число, и сравни *hare* с авестийското *har* – пазя.

Крорайнското *śudha kar*, кореспондира с тумшукското *śoda ar* – да се направи погасяване.

[3.4] *potḡoṅena milima 1 masu vito an̄sa 1 = tena ramṣotsena śudha kartavo.*
(KharInscr 574)

“Една *milima* вино *potḡoṅena*, един *vito* кон да бъдат заплатени от Рамшотсена”.

[3.5] *śode ṣe zasu ne aramnai.* (Tq4.9) : “И ние няма да извършваме плащане *zasu*.” Формата *śode* е в имен.-вин.п., мн.ч., *ṣe* – постпозитивна частица, *zasu* – (?), някаква отглаголна форма, *ne* – не, *ar* – правя, извършвам, *-arnai* – окнч.за мн.ч. в хотански *-āmane*.

[4.1] тумшукски *anādu*, крорайнски *anada*, хотански *ānatu*, согдийски “*n't* (*ānāt*). В пракритските документи от Крорайна, тази дума не се среща.

[4.1.1] същ.име: *anadi* = санскрит *ājñapti* – заповядвам, командвам. Обикновено е в ж.р., с оконч. “-i”, но понякога се пише с “-a”, вж. “*anadi lekha, anada lekha*” – писмена заповед, инструкция.

[4.1.2] причастие: *anada* = санскрит *ājñāpta* – заповяда, *anadama* – ние заповядахме, *anatemī* – заповядах.

[4.1.3] наречие: *anada* - внимателно, добре, правилно. Смисълът се определя от контекста. То се появява в някои текстове свързани с длъжностно лице или правно понятие. То образува отглагол.ф-ми от глаголите *pruch* - запитвам, *rakṣ* - държа, *dhar* -изчаквам, за търсене на *nihamñ* – влагам и *parimarg* - търся.

[4.2] Старохотанското *ānatu* се среща само в идиом *ānatu yan* – за защита, който изглежда е само повърхностно заемане, подобно на крорайнското *anati kar* – “да се направи (от някой) наддаване”. (KharInscr 278).

[4.3] согдийското “*n't*” (*ānāt*) - свършено ясно (Ж.В.: заето и от турците “*анаданму*” – разбра ли, “*анадък*” – разбрах). Смисълът е предложен от Бейли (КТ VI: 95) и се повтаря от Макензи (АСТА Iranica 3:74). Според Никълъс Симс-Уилямс, това се използва с глаголи за възприятието (лично съоб.). Той може да бъде свързана с наречие *Krograina* (вж. 4.1.3)].

[4.5] тумшукското *anādu* - заповяда. От контекста, нито хотанското *ānatu* в идиома *ānatu yan* – за защита, предложено от Конов (Konow 1935), нито наречието

в езика на Крорйна *anata* - внимателно, предложени от Бъроу (Burrow 1937), нито дори согдийското "n't" (*ānāt*) – съвършено ясно, перфектно, има сроден смисъл. Въпреки това, крорайнското причастие *anada* – заповяда, изглежда е сродно и подходящо по значение.

[4.6] ahu pwa tu kṣi, cu we azu iphatka ṅyese, śodī we anādu , haṅgre, tsu ṣa hare (Tq1.22-23)

“и тогава *ahu* (е), част от това, което аз Ипхатка ще заплатя като е било заповядано, съгласен съм, наистина, аз ще спазя това”.

ahu (*aho, ahdzo*) стока или мярка, и няма връзка с хотанското *āho* – дупка, *pwa* (*pa-wa*) - и след това, *tu* = хотонски *ttu*, че, вин.п., *kṣi* = от китайското *zī* – собственост (?), *cu* = хотанското *cu* – която, *azu* = хотанското *aysu* – Аз, *ṅyese* - първо л. ед.ч. < *nies* = хотанското *nās* - да взема, *anādu* - минало причастие, вин. п., ед.число м.р. с *tu*., вж. “Кармавачана” *cchatu* - отишъл, *rendu* - е станал, вероятно се съгласува с *mvo* - мен (Schmidt 1988:312-13). (Виж също [3,3])

И да обобщим:

Тумшукските договори съдържат няколко правни или административни понятия с гандхаро-пракритски връзки. Те са били привлечени най-вероятно в близкия ирански език на саките (хотаносакски, тумшукосакски) в момент, когато пракритския е бил използван като език на администрацията.

Библиография:

Bailey, H.W. 1938 Review of Henning 1936, *BSOS* 9.229-231. 1958 'Languages of the Saka', in: B. Spuler, ed., *Iranistik* (= *Handbuch der Orientalistik* 1.4.1), Leiden, 131-154.

Bernard, F. 1970 'Gṅndhṅrā and the Buddhist Mission in Central Asia'. In: *Aājali, Papers on Indology and Buddhism, O.H. de A. Wijesekera Felicitation Volume*, J. Tilakasiri, ed., Peradeniya, pp.55-62.

Burrow, T. 1937 *The Language of the Kharoīthi Documents from Chinese Turkestan*, Cambridge U.P.

Emmerick, Ronald E. 1985 *The Tumshuqese Karmavṅcanṅ Text. Abhandlungen der Akademie der Wissenschaften und der Literatur, Mainz, Geistes- und Sozialwissenschaftliche Klasse*, 1985 Nr. 2.

Gershevitch, I. 1954 *A Grammar of Manichean Sogdian*. Basil Blackwell, Oxford.

Henning, W.B. 1936 'Ein Manich{isches Bet- und Beichtbuch', *APAW phil.-hist. Kl.*, no. 10.

Hitch, Douglas A. 1988a 'Kushan Tarim Domination', *Central Asiatic Journal* 32, p.170-192. 1988b 'Penalty Clauses in Tumshuqese, Khotanese and the Shanshan

Prakrit', *Studia Iranica* 17, p.147-152

KharInscr 1920 Kharosthi Inscriptions. Pt. 1, ed. by A.M. Boyer, E. Senart and E.J. Rapson, Clarendon, Oxford. 1927 Pt. 2, as above. 1929 Pt. 3, ed. by E.J. Rapson and P.S. Noble.

- Konow, Sten 1935 'Ein neuer Saka-Dialekt', *Sitzungsberichte der preussischen Akademie der Wissenschaften, Phil.-Hist. Kl. XX*, 1935.772-823 with 8 plates. 1947 'The Oldest Dialect of Khotanese Saka', *Norsk Tidsskrift for Sprogvidenskap XIV*, 1947, p.156-190.
- Schmidt, Klaus T. 1988 'Ein Beitrag des Tocharischen zur Entzifferung des Tumûqsakischen', *Altorientalische Forschungen* 15.2, p.306-314 (= Paper presented at the 32nd International Congress on Asian and North African Studies, Hamburg, 1986)
- Skjirvø, P.O. 1987 'On the Tumshuqese *KarmavÇcanÇ* Text'. *JRAS* 1987, p.77-90.